

усвідомили головне: бути громадянином України – це не тільки жити в цій європейській державі. Це означає любити Україну. А для цього потрібно насамперед знати: українську мову як державну; найважливіші етапи становлення держави; героїв, які боролися за її незалежність; звичаї й традиції українського народу; найвидатніших учених, композиторів, письменників; визначні місця та найвідоміших людей рідного краю. Знати, в чому полягає унікальність українців, їхній внесок у світову культуру; перемоги України в Європі та світі.

Література

1. Грона Н. В. Методика вивчення розділу "Текст": Методичні рекомендації для студентів спеціальності 013 Початкова освіта / Н. В. Грона. – Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2017. – С. 6.
2. Державний стандарт початкової освіти // Початкова освіта. – 2001. – № 8.
3. Кононенко П. Г. Мова і майбутнє народу // Українознавство. – 2005. – № 4. – С. 17.
4. Кравець М. П. Народознавство на уроці української мови та в позакласній роботі: методичний посібник / М. П. Кравець. – Вінниця, 2014. – 55 с.
5. Ярова Л. І. Реалізація соціокультурної змістової лінії на уроках української мови в початковій школі. // Таврійський вісник освіти. – 2013. – № 2 (42). – С. 187, 190.

Шакура Ю. О.

заступник директора з виховної роботи
Прилуцького гуманітарно-педагогічного
коледжу ім. І.Я.Франка

ВИХОВАННЯ ТОЛЕРАНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ НА ЗАНЯТТЯХ З УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Одним із важливих принципів виховання в умовах гуманізації суспільства є ціннісний підхід, за якого толерантність розглядається як одна із провідних цінностей, що визначає життєву позицію особистості, особливості її поведінки та ставлення до оточуючого середовища [2; 44].

Важливим кроком у формуванні толерантної свідомості серед молоді є вивчення художніх творів української літератури. Серед найкращих представників української модерністської літератури є М. Коцюбинський, О. Кобилянська, Леся Українка, В. Стефаник, М. Вороний, О. Олесь, В. Винниченко та багато інших, які несли у своїх творах ідеї людинолюбства й терпимості, естетично й емоційно впливаючи на читачів. Майже всі програмні твори пройняті ідеєю толерантності, гуманізму, добротворчості.

Усі програмні художні твори допомагають студентам оволодіти культурою свого народу, як умовою інтеграції в інші культури; формує уявлення про різноманітність культур світу. Так наприклад, під час вивчення української літератури кінця ХІХ – початку ХХ століття студенти знайомляться з

новелістикою М. Коцюбинського "Тіні забутих предків", "Intermezzo", "Цвіт яблуні", "На камені", малою прозою Ольги Кобилянської та повістю "Земля", новелістикою Василя Стефаника "Новина", "Камінний хрест", поетичною творчістю Лесі Українки та драмою-феєрією "Лісова пісня" тощо. На основі всіх цих творів за умілого керівництва викладача можна виховувати у студентів патріотичні почуття та толерантне ставлення до культурних відмінностей.

Виховання толерантного фахівця на заняттях української літератури першочергово здійснюється через ознайомлення з біографіями письменників та зміст художніх творів.

У роботі з художніми творами на заняттях із української літератури використовуємо прийоми, призначенням яких є виховання у студентів толерантного ставлення до навколишнього, прояву милосердя, гуманності, співпереживання тощо. Наведемо приклади таких прийомів.

Перша група прийомів пов'язана з організацією діяльності студентів у групі. Наприклад, прийом "естафета" (педагог так організовує діяльність, щоб взаємодіяли учасники різних груп) можна використати під час аналізу художнього тексту новели "Intermezzo" М. Коцюбинського. Одна група студентів починає аналізувати роль та особливості пейзажів новели, інша група продовжує, дотримуючись послідовності, наступності думок, логіки їх викладу.

1) *"Воно [поле] котить та й котить зелені хвилі і хлюпає ними аж в краї неба. Над всім панує тільки ритмічний, стриманий шум, спокійний, певний у собі, як живчик вічності. Як крила тих вітряків, що чорніють над полем: байдужо і безупинно роблять в повітрі круг, немов говорять: так буде вічно, так буде вічно".*

(З філософським підтекстом про плинність часу і його вічність).

2) *"Вона [земля] моя. Всю її, велику, розкішну, створену вже, — всю я вміщаю в собі". "Йдемо повз чорний пар. Тепло дихнула в лице пухка чорна рілля, повна спокою й надії. Вітаю. Спочивай тихо під сонцем, ти така ж втомлена, земле, як я".*

(Митець глибоко відчуває свій зв'язок із першоосновою — із землею).

Не менш ефективним прийомом виховання толерантності особистості є прийом "взаємодопомоги" (навчальна діяльність організовується так, щоб від допомоги друга залежав успіх спільної справи). Викладач пропонує одній групі студентів підготувати іншу групу до аналізу фрагменту тексту або образу героя.

Цікавим є прийом "історії про себе" (застосовується тоді, коли педагог хоче, щоб студенти краще були поінформовані один про одного й краще розуміли). Перед студентами ставиться завдання розповісти про те, чи траплялися з ними містичні історії, чи вірять вони в чаклунство, мольфарів і чому. Головна умова: у розповіді слід спиратися на фрагменти повісті "Тіні забутих предків" М. Коцюбинського.

Друга група прийомів пов'язана з організацією діалогової рефлексії, тобто проводиться діалог між викладачем і студентом, який сприяє формуванню ставлення студента до будь-якої значущої проблеми, питання, що виявляється у відповідній поведінці та вчинках. До неї належить прийом "рольова маска" (студентам пропонується ввійти в роль іншої людини й виступити вже не від

свого, а від її імені). Так наприклад, студент може спробувати ввійти в роль Сави з повісті О. Кобилянської "Земля" і пояснити свої вчинки з позиції цього героя. Викладач, у свою чергу, виступає в ролі читача. Між студентом і викладачем має відбутися конструктивний діалог, де герой повісті повинен виправдати свої вчинки і переконати в їх правильності читача.

Приєм "прогнозування розвитку ситуації" (викладач пропонує висловити припущення про те, як може по-іншому розвиватися конфліктна ситуація. При цьому наче ведеться пошук виходу з ситуації, що склалася) також є не менш ефективним у розвитку толерантності. Дуже показовим для цього прийому може стати повість М. Коцюбинського "Тіні забутих предків". Викладач пропонує спрогнозувати іншу зав'язку твору:

Ворожнеча двох родів – Палійчуків і Гутенюків – це руйнація родової свідомості. Роди (не родини) ворогують, але самі вже не пам'ятають через що.

Поміркуйте, як могли розвиватися події твору, якби ці дві родини сіли за стіл переговорів і зуміли з'ясувати причини ворожнечі?

Чи змогли б вони зупинити багаторічний конфлікт поколінь родин Палійчуків і Гутенюків?

Студентам пропонується самостійно дійти висновку про те що, якби хоча б одна людина з цих двох родів проявила мудрість і терпимість, долі їхніх дітей склалися б зовсім по-іншому: не так трагічно. І конфлікт поколінь був би вирішений назавжди.

Третя група прийомів пов'язана з використанням конкретного змісту одного з творів художньої літератури. Мабуть, одним із прийомів є прийом "створи кінець історії" (студентам пропонується придумати свій варіант розв'язання проблеми стосунків між людьми, які є героями літературного твору). Для цього виду роботи можна запропонувати будь-який програмний твір модерністської літератури кінця ХІХ – початку ХХ ст.

Науковці виокремлюють ще один ефективний прийом виховання толерантності підростаючого покоління – "улюблений твір товариша". Вихованцям пропонується здогадатися, який твір вищезгаданої епохи найбільше подобається товаришу і чому.

Приєм "добрі слова" повинен змусити студентів згадати добрі слова, які промовляють герої художніх творів іншим людям, незважаючи на втому, образи, неприязнь.

Так, наприклад, цитати з повісті О. Кобилянської "Земля":

1. *Але Бог добрий, простить людям, хоч як вони його гнівають, хоч мордують одні одних, убивають, ошукують, присягають фальшиво, крадуть. Він все ще добрий для них.*

2. *Доки мені Бог сил дасть і доки буду жити, буду робити... Наша доля працювати, тому що й відпочинок наш потім без кінця.*

3. *Світ для всіх. Для багатців і убогих.*

Або цитати з драми-феєрії "Лісова пісня":

1. *О, не журися за тіло! Ясним вогнем засвітилось воно, чистим, палючим, як добре вино, вільними іскрами вгору злетіло. Легкий, пухкий попільцець ляже, вернувшись, в рідну землю, вкупі з водою там зростить вербицю, – стане*

початком тоді мій кінець. Будуть приходити люди, вбогі й багаті, веселі й сумні, радощі й тугу нестинуть мені, їм промовляти душа моя буде. Я обізвуся до них шелестом тихим вербової гілки, голосом ніжним тонкої сопілки, смутними росами з вітів моїх...

2. Ні, любий, я тобі не дорікаю, а тільки – смутно, що не можеш ти своїм життям до себе дорівнятись.

Ефективним методом виховання толерантності, на нашу думку, можна виокремити вивчення біографічних відомостей письменника, що дає можливість краще зрозуміти постать автора, умови написання то чи іншого твору.

Тут можна запропонувати прийом "Мозкового штурму" під час вивчення новели Василя Стефаника "Камінний хрест", під час якої студенти мають обговорити проблему масової еміграції українського народу до Канади.

Наприклад, під час вивчення біографії В. Стефаника застосовуємо прийом "обмін думками". Викладач пропонує студентам обмінятися думками з приводу поведінки вчителя В. Стефаника, який фізично покарав свого учня і тим самим наніс психологічну травму дитині на все життя.

Використанню такого прийому передус розповідь викладача або студента про шкільні роки письменника.

...Василя зарахували до другого класу міської школи. Відразу ж на малого посипалися насмішки й кпини від панців й учителів: "Тут мене почали бити, хоч дома мої батьки ніколи мене не били". Після цієї школи, де, як писав письменник, "не одну сльозу... срібним рукавом обтирали", проте хотів учитися і вчився, у 1883 році Василь успішно склав іспити до Коломійської Гімназії.

І тут треба було перейти через Дантове пекло другосортності, принижень, знущань. Одного разу вчитель наказав хлопчикові написати речення на дошці якнайвище. Василько старався виконати наказ, тягнувся вгору, сорочечка піднялася і блиснуло голе тіло.

Вчитель указкою задирав сорочину, під якою в хлопського сина, звичайно, не було нічого, реготався, а весь клас тупав ногами й улюлюкав. Потрясіння було таким великим, що Стефаник у цей момент мало не помер...

По завершенню обміну думками студенти самостійно формулюють висновок про неприйнятну поведінку вчителя і про подальше ставлення майбутнього письменника до вчителя.

Отже, ефективність такої підготовки має забезпечуватися гнучкістю та полікультурною спрямованістю змісту навчальних планів і програм педагогічних вузів, інтеграцією навчальних курсів, використанням інтерактивних технологій навчання на основі компетентнісного, порівняльного, гуманістичного, культурологічного, особистісно-орієнтованого та діяльнісного підходів.

Література

1. Довгополова Я.В. Толерантність як ціннісна парадигма освіти в контексті євроінтеграції // Педагогічні шляхи реалізації загальноєвропейських цінностей у системі освіти України: 36. наук, праць / За заг. ред. Г.С. Гребенюка; Харків, 2005. – 326 с.

2. Кремень В.Г. Орієнтовна концепція толерантності / В.Г. Кремень // Позакласний час. – 2010. – №7. – С.44-46.
3. Орловська О.В. Підготовка майбутнього вчителя до виховання толерантності в студентів старшої школи США: Автореф. дис...на здобуття наук, ступ. кандидата викладаччих наук / О.В. Орловська. – Київ, 2011. – 20 с.
4. Рюмшина Л.И. Библиотека психологии и педагогики толерантности / Л. Рюмшина // Вопросы психологии. – 2002. – №2.
5. Уланов В. Формування толерантності в школі: підхід, заснований на розумінні природи людини / В. Уланов // Директор школи. – 2004. – №2. – С. 43-49.

Шостка М. М.
викладач ВП НУБіП України
"Ніжинський агротехнічний коледж"

РЕАЛІЗАЦІЯ ТЕХНОЛОГІЇ ПРОБЛЕМНОГО НАВЧАННЯ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

*Жити -- значить мати проблеми,
вирішувати їх -- значить рости інтелектуально.
Конфуцій*

У сучасному вимогливому та швидкозмінному соціально-економічному середовищі, де традиційні педагогічні засоби виховання, змісту й організації навчально-виховного процесу все частіше не спрацьовують, рівень освіти, її вплив на особистісний розвиток дитини значною мірою залежить від результативності запровадження інноваційних технологій навчання, що ґрунтуються на нових методологічних засадах, сучасних дидактичних принципах та психолого-педагогічних теоріях, які розвивають діяльнісний підхід до навчання.

Серед великої кількості сучасних педагогічних інновацій має місце технологія проблемного навчання, метою якої є не тільки засвоєння системи знань (мета традиційного навчання), а й формування вмій студентів отримувати навчальний результат шляхом навчально-пізнавальної дослідницької діяльності у процесі пізнання. Дане питання досліджено багатьма науковцями: М. Махмутовим, І. Лернером, М.Скаткіним, Г.Ксензовим, Г. Селевком, І.Якиманською.

О.І. Когут у своєму посібнику пропонує класифікацію педагогічних технологій на основі активізації та інтенсифікації діяльності дітей С.П. Бондар, яка виділяє: технології інтенсифікації навчання на основі схемних і знакових моделей навчального матеріалу, ігрові технології, технології проблемного навчання.

У теорії М.І. Махмутова проблемне навчання – це "тип розвивального навчання, в якому поєднуються систематична самостійна пошукова діяльність